

شخصیت‌شناسی تاریخی در تولیدات دیجیتال مرکز نور

مطالعه موردی: حضرت حمزه سید الشهداء(ع)

علی جباری *

ajabbari@noornet.net

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

مرکز جامع علوم انسانی

چکیده

این پژوهش، به منظور بررسی جایگاه حضرت حمزه(ع) در فضای دیجیتال با تکیه بر تولیدات مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی نور انجام شده است. برای دستیابی به این هدف، پایگاه‌های اینترنتی و نرم‌افزارهای تولیدشده مرتبط با موضوع، مورد بررسی قرار گرفته است. تعداد و مشخصات مقالات در پایگاه‌ها و مقایسه آماری آنها با یکدیگر و فراوانی و دسته‌بندی اطلاعات مربوط به موضوع مقاله در نرم‌افزارها و مقایسه فراوانی نتایج بین آنها و بررسی برخی از شبهات مربوط به حضرت حمزه(ع) در منابع، در این پژوهش مدنظر قرار گرفته است. در بین تولیدات بررسی شده مرکز نور، نرم‌افزارهای سیره معصومان(ع) و نورالسیره ۲ به لحاظ دسته‌بندی و گونه‌شناسی اطلاعات، در جایگاه بالاتر قرار گرفته است. بدیهی است، موضوع انتخابی، یک نمونه و مطالعه موردی است و نوشتار پیش رو، در واقع، شیوه شخصیت‌شناسی تاریخی در تولیدات نور را ارائه می‌کند.

کلیدواژه‌گان: حضرت حمزه، پایگاه، مقاله، نرم‌افزار، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.

* پژوهشگر گروه تاریخ مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور).

مقدمه

تولید نرم‌افزارها و ایجاد پایگاه‌های تخصصی در موضوعات مختلف علمی و بهره‌گیری پژوهشگران از آنها، توانسته است نقش مهمی در سرعت و دقت بخشیدن به مطالعات و تحقیقات در حوزه‌های مختلف ایفا کند. غنا بخشیدن به پژوهش‌های علمی، کاستن از هزینه‌های اقتصادی و سرمایه‌های انسانی و تسهیل دستیابی به منابع و متون مورد نیاز محققان، از دیگر جنبه‌های مثبت استفاده از این نرم‌افزارها و پایگاه‌ها بوده است.

تولید، به‌کارگیری، تبیین و بررسی جایگاه مسائل اعتقادی و باورهای دینی و هویتی در ساحت نرم‌افزار و پایگاه‌های گوناگون علمی و تخصصی، از رسالت‌های پژوهشگران رشته‌های علوم اسلامی است که در سال‌های اخیر، این مسئله جایگاه نسبتاً خوبی را به دست آورده است.

پرداختن به جایگاه حضرت حمزه‌بن‌عبدالمطلب، عموی رسول خدا(ص)، در نرم‌افزارهای علوم اسلامی به‌خصوص برنامه‌های تولیدشده در رشته تاریخ و بررسی این موضوع در پایگاه‌های اینترنتی، مسیری است که این مقاله برای رسیدن به آن طی خواهد کرد. همچنین، استفاده از نرم‌افزارهای رشته‌های دیگر که در زمینه موضوع مورد نظر، محتوایی قابل اعتنا عرضه کرده باشند، در حیطه این بررسی قرار خواهد گرفت.

بررسی کمی و کیفی نرم‌افزارهای تولیدشده و پایگاه‌های اینترنتی در زمینه موضوع مقاله و جایابی و معرفی اطلاعات موجود در آنها به صورت دسته‌بندی‌شده بر اساس جداول مقایسه‌ای به منظور استفاده‌های علمی محققان از اهداف اصلی این پژوهش به شمار می‌رود.

شناخت نرم‌افزارها و پایگاه‌های اینترنتی مرکز نور در زمینه مورد نظر و آگاهی از میزان اطلاعات موجود آنها در موضوع مقاله، دسته‌بندی و عرضه اطلاعات به‌دست‌آمده از نرم‌افزارها و پایگاه‌های مختلف جهت ارزش‌گذاری و استفاده پژوهشگران، تسهیل دسترسی پژوهشگران به اطلاعات در زمینه مورد نظر و افزایش سرعت و دقت پژوهش‌های تاریخی با توجه به شناخت منابع و نرم‌افزارها و پایگاه‌های معرفی‌شده در مقاله، مقایسه اطلاعات موجود در نرم‌افزارهای رشته‌های گوناگون علمی و پایگاه‌های اینترنتی با یکدیگر از زوایای مختلف، در شمار ویژگی‌های این مقاله می‌باشد.

ملاک بررسی و معرفی نرم‌افزار یا پایگاه‌های اینترنتی در این مقاله، پرداختن به منابع و متون ارزشمند و مفید و ارائه مقالات علمی و قابل استناد خواهد بود. همچنین، پس از جست‌وجو و بررسی محتوای مرتبط با موضوع مقاله در میان نرم‌افزارهای تولیدی و پایگاه‌های اینترنتی نور، اطلاعات موجود در آنها به صورت گزارشی و مبتنی بر آمار و ارقام ارائه خواهد شد.

حضرت حمزه(ع) در پایگاه‌های اینترنتی مرکز نور

در این بخش، پایگاه‌های اینترنتی مرکز نور مورد بررسی قرار خواهد گرفت و آمار مدخل‌ها و مقاله‌های موجود در آنها همراه اطلاعات مقاله‌شناسی ارائه خواهد شد. در چپ‌نشین مقالات نیز معرفی آنها بر اساس تاریخ چاپ مقاله خواهد بود. در پایان این بخش، مقایسه آماری پایگاه‌ها بر اساس نمودار و جدول ارائه خواهد شد. در بین پایگاه‌ها، پایگاه نورمگز بیشترین مقاله را به خود اختصاص داده است.

۱. پایگاه جامع تاریخ: tarikh.inoor.ir

در این پایگاه که تاکنون اطلاعات ۱۵۳ منبع مهم تاریخی در آن ثبت شده است، ۱۱۸۶۴۱ گزارش

تاریخی در ۳۷۶ دوره تاریخی موجود است و در میان آنها، ۵۳۴ گزارش در باره وقایع مختلف زندگی حضرت حمزه بن عبدالمطلب (ع) گنجانده شده است.

۲. پایگاه جامع قرآنی: quran.inoor.ir

این پایگاه که حاوی تفاسیر، ترجمه‌ها و مطالب ارزشمند دیگری در باره قرآن کریم می‌باشد، در بخش «اعلام قرآن» ۱۷۷۲ عنوان را در خود جای داده است؛ در سه شاخه: در باره، آیات و اعلام مرتبط، و در بخش «فرهنگ موضوعی» که شامل ۲۲۱۳۴۱ موضوع فارسی و ۲۲۷۶۱ موضوع عربی می‌باشد، پنج موضوع در باره حمزه بن عبدالمطلب در دسترس کاربران قرار دارد.

The screenshot shows the website interface with a search bar containing 'حمزة بن عبد المطلب'. The search results are displayed in a table with columns for 'قرآن' (Quran), 'ترجمه' (Translation), and 'تفسیر' (Tafsir). The results include various entries related to Hamza bin Abd al-Muttalib, such as 'تعداد واژه‌ها یه یافت شد' (Number of words found), 'القصاص (۲۹)', 'إمرام القرآن - تصاب احمد بن محمد', 'قال مجاهد: أ فتن وعذاه وقدأ حسناً فهو لاقبه حمزة بن عبد المطلب كمن منقاة مناع الحياة الدنيا ابو جهل بن هشام', 'الزمر (۳۹)', 'تفسیر مهمات القرآن الموسوم بصلة الجمع و عائد التذليل لموصول كتابی الاعلام و التكمیل - تصاب محمد بن علی', 'تفسیر الفجر (۳۰)', 'تفسیر الفجر بن عبد السلام - تصاب محمد بن محمد', 'الأنعام (۲۴)', and 'تفسیر مهمات القرآن الموسوم بصلة الجمع و عائد التذليل لموصول كتابی الاعلام و التكمیل - تصاب محمد بن علی'. The page also features a navigation menu at the top with options like 'قرآن', 'سورهنامه', 'دانشنامه', 'اعلام و اسما', 'فرهنگ موضوعی', 'اعراب قرآن', and 'کتابنامه'.

۳. پایگاه جامع الأحادیث: hadith.inoor.ir

این پایگاه، منابع حدیث شیعه را با امکانات متنوع پژوهشی در اختیار کاربران قرار می‌دهد و شامل ۳۹۲۸۴۴ حدیث می‌باشد. گفتنی است که در ۴۲۶ حدیث، ۱۱۱ ترجمه و ۳۹ شرح، مطالبی در باره حمزه بن عبدالمطلب (ع) ارائه شده است.

۴. پایگاه مجلات تخصصی نور: noormags.ir

در این پایگاه، ۲۹ مقاله در مورد حضرت حمزه (ع) ارائه شده است که عبارت است از:

- با یاران پیامبر (ص) در مدینه؛ حمزه: نقدی، محمد، میقات حج، شماره ۹، پاییز ۱۳۷۳ ش.
- سالار شهیدان: به مناسبت سالگرد حمزه سید الشهداء (ع): مهتدی، محمدهادی، فرهنگ کوثر، شماره ۱۱، بهمن ۱۳۷۶ ش.
- حمزه سید الشهداء: نجمی، محمدصادق، میقات حج، شماره ۲۹، ۱۳۷۸ ش.
- حمزه سید الشهداء و حرم شریف آن حضرت: نجمی، محمدصادق، میقات حج، شماره ۲۸، ۱۳۷۸ ش.

- حضرت حمزه در جنگ احد: نجمی، محمدصادق، میقات حج، شماره ۳۱، ۱۳۷۹ ش.
- حرم حضرت حمزه در بستر تاریخ: نجمی، محمدصادق، میقات حج، شماره ۳۳، سال ۱۳۷۹.
- تلاش دشمنان در مخدوش کردن شخصیت حضرت حمزه (ع): نجمی، محمدصادق، میقات حج، شماره ۴۷، بهار ۱۳۸۳ ش.
- حمزه سید الشهدا: صالحی، فاطمه، نامه جامعه، شماره ۱۴، ۱۳۸۴ ش.
- به مناسبت شهادت حضرت حمزه (ع): ترابی مرند، ابراهیم، درس‌هایی از مکتب اسلام، سال ۴۵، شماره ۸، آبان ۱۳۸۴ ش.
- حمزه، عمومی پیامبر: گل‌افشان، اشرف، فصلنامه فرهنگ کوثر، پیاپی ۶۹ بهار ۱۳۸۶ ش.
- اسوه‌های فرماندهی حمزه بن عبدالمطلب: خطیبی کوشک، محمد حصون، شماره ۲۸، بهمن و اسفند ۱۳۸۹ ش.
- حمزه بن عبدالمطلب: مجتهدی، مهدی، دانشنامه جهان اسلام، شماره ۱۴، ۱۳۸۹ ش.
- حیات و مزار حمزه: نبوی، احمد، فرهنگ زیارت، شماره ۹، زمستان ۱۳۹۰ ش.
- حمزه بن عبدالمطلب اسدالله و اسد رسوله: عبدالمجتلی، محمد رجاء حنفی، منبر الاسلام، السنة التاسعة والعشرون، رمضان ۱۳۹۱ ق.
- حمزه سیدالشهدا، سردار حماسه آفرین صدر اسلام: گلی‌زواره، غلامرضا، پاسدار اسلام، شماره ۴۰۱، تیر و مرداد ۱۳۹۴ ش.
- حمزه، بقعه: صادقی، مصطفی، دانشنامه حج و حرمین شریفین، جلد هفتم، شماره ۷، ۱۳۹۶ ش.
- حمزه بن عبدالمطلب: محمدی، رمضان، دانشنامه حج و حرمین شریفین، جلد هفتم، شماره هفتم، ۱۳۹۶ ش.
- شناخت اجمالی حمزه سید الشهدا (ع): حسینی، سید جواد، مبلغان، شماره ۲۵۲، خرداد و تیر ۱۳۹۹ ش.
- مقالات عربی نور مگز:
- اعلام الاسلام؛ حمزه بن عبدالمطلب: المراغی، عبدالله، منبر الاسلام، السنة الثامنة، العدد ۶ جمادی الآخر ۱۳۷۱ ق.
- سید الشهداء؛ حمزه بن عبدالمطلب: محمد، محمد ابوشهبه، الأزهر، المجلد الرابع والعشرون، ربيع الثاني ۱۳۷۲ ق.
- من اعلام الاسلام، حمزه بن عبدالمطلب سیدالشهداء و اول قائد فی الاسلام: الاسلامبولی، عبدالعزیز، منبر الاسلام، السنة الواحدة والعشرون، ربيع الثاني ۱۳۸۳ ق.
- اسدالله حمزه بن عبدالمطلب: السکری، حسین، منبر الاسلام، السنة السادسة والعشرون، العدد ۱، ۱۳۸۸ ق.
- اسدالله و اسد رسوله، حمزه ابن عبدالمطلب (رضی الله عنه): سالم عرفات، سالم، منبر الاسلام، السنة الرابعة والثلاثون، جمادی الأول ۱۳۹۶ ق.
- اسدالله و سیدالشهداء حمزه بن عبدالمطلب: العبد، محمدعلی، الوعي الاسلامی، السنة التاسعة عشرة، العدد ۲۳۴، جمادی الآخر ۱۴۰۴ ق.

نور | عضویت | ورود

مقالات | مقالات | حمزه بن عبد المطلب

۱۰۰۰۰ نتیجه یافت شد (۲۰۷۸ کتابه)

مرتب سازی | ارتباط | عنوان | تاریخ

۱. مناقب سید الشهداء حمزه بن عبد المطلب رضی الله عنه للشیخ السید جعفر البرزنجی الحسینی الممدنی رحمت الله علیه
 نویسنده : خضیر عباس، حسین؛ لهواک، وسام؛
 محله : آداب ذی قار، ۲۰۱۶ - العدد ۱۸ (صفحه ۴- ۷۷ تا ۷۷)

۲. واکاوی چرایی همتایی حمزه بن عبدالمطلب (س) و جعفر بن ابی طالب (س) در کلام اهل بیت (ع)
 نویسنده مسئول : یعقوب زاده، هادی؛ نویسنده : صفی فروشانی، نعمت الله؛
 محله : سخن تاریخ، پاییز ۱۴۰۰ - شماره ۳۵ رتبه علمی-ترویجی/ISC (۲۰ صفحه - از ۱۳۵ تا ۱۵۴)
 کلیدواژه ها: ایمان، قدرت، خلافت، منطق، حضرت علی(ع)، همتایی حمزه(س) و جعفر(س)

۳. یوسف صدیق و سرگذشت او در دایرة المعارف قرآنی مستشرقان
 نویسنده : اس، گلدمن؛ مترجم: رضایی هفتاد، حسن؛
 محله : درسهایی از مکتب اسلام، دی ۱۳۸۶، سال ۴۷ - شماره ۱۱ (صفحه ۱- ۲۶ تا ۷۴)
 ابی طالب، ابو بکر حمزه بن عبد المطلب و فاطمه که در متون مقدس قرآنیان به کار رفته و اصطلاحاتی تغییر جن... (1) طبرسی، فضل بن حسن، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، بیروت ۲۰۰۴ (ه.ق) ج ۵، صص ۵۴۳-۵۴۳، طب، سید عبد... مقاله

۴. پیامبر و مردم سالاری
 نویسنده : تمیم داری، احمد؛
 محله : مجموعه مقالات دانشگاه علامه طباطبائی، سال ۱۳۸۸ - شماره ۲۳۸ (صفحه ۱۶- ۱۲۹ تا ۱۴۴)
 سباه مسلمانان در این جنگ هزار تن بودند در این کارزار حمزه بن عبد المطلب کشته شد و مسلمانان شکست یافتند. اگرچه... عبد المطلب در گرفتن حق او اقدام می‌نماید. قابل یا یکدیگر بیمان داشتند و آن مرد مقبول قبیله اش در بیمان... و علی علیه السلام و عیلة بن الحارث را فرمان داد تا به میدان کارزار روانه شوند. آن گونه که علی علیه السلام از... مقاله

نوع منبع | نشریه | همایش | وضعیت متن | دارای متن | موضوع | میان رشته ای | ادبیات و زبانها | علوم قرآن و حدیث | فلسفه و کلام | اطلاع رسانی و کتابداری | تاریخ | فقه و اصول | ادیان | حقوق | رتبه | علمی پژوهشی | علمی ترویجی | ب | ج | الف | زبان

– مشهد حمزه (رضی الله عنه): محمد الشراقوی، محمد، الأزهر، السنة السادسة والخمسون، صفر ۱۴۰۴ ق.

– حمزه بن عبدالمطلب: اسدالله و اسد رسولہ و سیدالشهداء: خطاب، محمود شیت، البحوث الاسلامیة، العدد ۱۱، ذوالقعدة ۱۴۰۴ ق.

– حمزه بن عبدالمطلب: اسبر، محمد علی، الثقافة الاسلامیة، جمادی الأولى وجمادی الثانية ۱۴۰۹ ق.

– رجال من الحرمین الشریفین؛ حمزه بن عبدالمطلب: المهاجر، عباس، میقات الحج (عربی)، السنة الثالثة، ۱۴۱۷ ق.

– مناسبة: اسدالله و اسد رسولہ، الحمزه بن عبدالمطلب: تامر، محمد حمزه، بقية الله، العدد ۲۰۵، تشرين الأول ۲۰۰۸ م.

– مناقب سیدالشهداء حمزه بن عبدالمطلب (رضی الله عنه) للشیخ السید جعفر البرزنجی الحسینی الممدنی (رحمت الله علیه): خضیر عباس، حسین، لهواک، وسام، آداب ذی قار، العدد ۱۸، ایلول ۲۰۱۶ م.

۵. ویکی نور: wikinoor.ir

در این دانشنامه تخصصی کتاب‌شناسی و زندگی‌نامه که حاوی ۱۳۲۲۳ مقاله می‌باشد، یک مقاله در باره حضرت حمزه (ع) ارائه شده است:

– مقاله «معرفی کتاب: حمزه سیدالشهداء»: نجمی، محمدصادق، تهران، نشر مشعر، ۱۳۸۵ ش.

حمزه پژوهی در نرم‌افزارهای نور

در اینجا به بررسی مهم‌ترین نرم‌افزارهای تخصصی تولیدشده مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی که در باره موضوع مقاله مطالبی در آنها ارائه شده است، می‌پردازیم. معرفی کوتاه نرم‌افزار جهت آشنایی مخاطب با قابلیت‌ها و امکانات محتوای آن و نیز ارائه آمار مطالب مربوط به حضرت

حمزه سیدالشهداء علیه السلام

حمزه سیدالشهداء، اثر محمدصادق نجمی (شعبستر، ۱۳۱۵-۱۳۹۰ش) است که در آن، شخصیت و زندگی و فعالیت‌های حضرت حمزه را از نظر قرآن، روایات پیامبر(ص) و ائمه اطهار(ع) و تاریخ مورد بررسی و پژوهش علمی قرار داده است.

فهرست [نهفتن]
۱ ساختار
۲ گزارش محتوا
۳ وضعیت کتاب
۴ پانویس
۵ منابع مقاله

ساختار

کتاب حاضر، از مقدمه نویسنده و متن اصلی (شامل ۵ بخش) تشکیل شده است.

گزارش محتوا

حمزه(ع) در هر نرم‌افزار به تفکیک و سپس مقایسه آماری نرم‌افزارها با یکدیگر می‌تواند خواننده را با جایگاه حضرت حمزه(ع) در گستره نرم‌افزاری آشنا سازد.

در جست‌وجوی اطلاعات مربوط به حضرت حمزه(ع) در نرم‌افزارهای مختلف، ممکن است در مواردی این اطلاعات در چند مجلد از یک عنوان کتاب قرار گرفته باشد که در ارائه آمار، نتایج جست‌وجو به تفکیک در عناوین و مجلدات کتاب‌ها ارائه خواهد شد. همچنین، کتاب‌هایی که بیشترین پاسخ مربوط را در هر نرم‌افزار به خود اختصاص داده‌اند، با ارائه آمار پاسخ‌ها مشخص خواهد گردید.

از بین صورت‌های مختلف نام «حضرت حمزه(ع)»، ترکیب «حمزة بن عبدالمطلب» برای قرار گرفتن در نوار جست‌وجو انتخاب شده است.

۱. نرم‌افزار تراجم و کتاب‌شناسی - نسخه ۳

این نرم‌افزار کتابخانه‌ای، شامل ۳۵۹ عنوان کتاب از ابتدای قرن سوم تا دوران معاصر که به زندگانی صحابه پیامبر(ص) و اهل‌بیت(ع)، علما و دانشمندان، خاندان‌ها، مذاهب و مشاهیر جهان اسلام و تألیفات صاحبان قلم می‌پردازد و با قابلیت‌ها و امکانات متنوع، امکان مطالعه و پژوهش را برای کاربران فراهم می‌سازد.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه، شامل ۳۵۹ عنوان کتاب می‌باشد که در ۱۳۸ عنوان از آنها، ۹۵۸ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزة بن عبدالمطلب» قابل مشاهده است که ۲ عنوان از کتاب‌ها به زبان فارسی، و ۱۳۶ عنوان نیز به زبان عربی است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: تاریخ مدینه دمشق با ۸۶ مورد، اعیان الشیعه با ۸۱ مورد، طبقات الکبری با ۷۶ مورد، بیشترین پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
تراجم و کتاب‌شناسی ۳	۳۵۹	۱۳۸	۲	۱۳۶	۹۵۸

۲. نرم‌افزار تاریخ ایران اسلامی - نسخه ۲

نرم‌افزار تاریخ ایران اسلامی - نسخه ۲، شامل مهم‌ترین کتاب‌های کهن مربوط به تاریخ ایران است و به لحاظ زمانی، تاریخ ایران دوره اسلامی تا اواخر دوره قاجار را دربرمی‌گیرد و به عنوان پیش‌درآمد، برخی از کتب کهن و پژوهش‌های جدید در باره تاریخ ایران باستان نیز در برنامه گنجانده شده است.

موضوع کتاب‌های این برنامه، در باره دولت‌های شکل‌گرفته در ایران مانند: طاهریان، سامانیان، صفاریان، غزنویان، سلجوقیان، خوارزمشاهیان، مغول، ایلخانان، صفویه، افشاریه، زندیه، قاجاریه و مشروطه است.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه، شامل ۲۸۲ عنوان کتاب می‌باشد که در ۱۸ عنوان از آنها، ۷۳ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزه‌بن‌عبدالمطلب» قابل مشاهده است که ۸ عنوان از کتاب‌ها به زبان فارسی، و ۱۰ عنوان نیز به زبان عربی است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: تاریخ طبری با ۲۵ مورد، الکامل فی التاریخ با ۹ مورد، ظفرنامه مستوفی و تاریخنامه طبری هر کدام با ۷ مورد، بیشترین پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
تاریخ ایران اسلامی ۲	۲۸۲	۱۸	۸	۱۰	۷۳

۳. نرم‌افزار جامع الأحادیث - نسخه ۳,۵

این برنامه، با بهره‌گیری از قابلیت‌های فنی، ضمن عرضه مجموعه کاملی از مصادر حدیثی شیعه به همراه ترجمه‌ها و شرح‌های نگاشته‌شده بر این مصادر، امکان ثبت دقیق روایات، گردآوری روایات در یک منبع واحد، جست‌وجوی سریع، مقایسه بین متون و... را در اختیار کاربران خود قرار داده است.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه، مشتمل بر ۴۳۱ عنوان کتاب می‌باشد که در ۱۸۱ عنوان از آنها، ۹۱۶ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزه‌بن‌عبدالمطلب» قابل مشاهده است. این نتایج، در ۴۵ کتاب به زبان

تولید نرم افزارها و ایجاد پایگاه‌های تخصصی در موضوعات مختلف علمی و بهره‌گیری پژوهشگران از آنها، توانسته است نقش مهمی در سرعت و دقت بخشیدن به مطالعات و تحقیقات در حوزه‌های مختلف ایفا کند. غنا بخشیدن به پژوهش‌های علمی، کاستن از هزینه‌های اقتصادی و سرمایه‌های انسانی و تسهیل دستیابی به منابع و متون مورد نیاز محققان، از دیگر جنبه‌های مثبت استفاده از این نرم افزارها و پایگاه‌ها بوده است

فارسی، و ۱۳۶ کتاب به زبان عربی موجود است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: بحار الأنوار علامه مجلسی با ۱۴۲ مورد، شرح نهج البلاغه ابن‌ابی‌الحدید با ۵۱ مورد و منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغه ۲۸ مورد از پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
جامع الاحادیث ۳,۵	۴۳۱	۱۸۱	۴۵	۱۳۶	۹۱۶

۴. نرم افزار جامع تفاسیر نور - نسخه ۳

دانشنامه چندرسانه‌ای قرآن کریم، با عنوان «جامع تفاسیر نور»، با محتوا و امکانات بسیار غنی، مهمترین نیازهای کاربران خود در زمینه پژوهش‌های قرآنی را برطرف نموده است؛ از جمله شامل:

ارائه متن کامل ۴۹۶ عنوان کتاب ترجمه، تفسیر و فرهنگ‌نامه قرآنی در ۲۱۹۲ جلد، به همراه قابلیت‌های مفید فنی برای مطالعه، جست‌وجوی ساده و پیشرفته با سرعت پردازش اطلاعات مناسب، امکان مشاهده ارتباط متون با شرح‌ها و ترجمه‌هایشان، نمایش آیات موجود در متون تفسیری، نمایش هم‌زمان قرآن، ترجمه‌ها و تفاسیر با امکان سفارشی کردن فهرست کتب ترجمه و تفسیر و مشاهده تجزیه و ترکیب هر آیه، ارائه متن کامل ۲۹ ترجمه در ۱۲ زبان رایج دنیا با قابلیت جست‌وجوی ساده و پیشرفته، مشاهده ترجمه، تفسیر، حدیث و نگارخانه، مبتنی بر آیه انتخابی توسط کاربر، اعلام شأن نزول آیات، روایت‌های مربوط به آیات، ۱۷ دوره ترتیل کامل قرآن، ارائه ترجمه گویا، بیش از ۱۴۰ قطعه صوت قرائت مجلسی از قاریان مشهور، ۲۱۴ تصویر و بیش از ۳۶

جستجوی: حمزه بن عبد المطلب

کتاب مرتبط: آیات در کتاب: فرهنگ نام: کتاب انگلیسی

حمزه بن عبد المطلب

کروه بندی: ۶۶۴

عنوان کتاب	جلد	صفحه	عنوان
آیات القدير		۴۱	اتبحث الاون خلافة النبي صلى الله عليه وآله كانت مطروحة في حياته ..... ص: ۱۳
آيات القدير		۳۴۳	بنو عبد الدار أصحاب لواء قریش ..... ص: ۳۴۳
الا حجاج - ترجمه جعفری	۲ ج	۶۹۱	(فهرست اعلام) - مجلد دوم - ..... ص: ۶۸۷
الا حجاج - ترجمه مازندرانی	۳ ج	۵۰	احتجاج امام محمدی حسن بن علی بن ابی طالب علیه السلام بر جماعتی از معاندی ...
الا انتصارات الإسلامية في كشف شبه النصرانية	۲ ج	۸۴۶	ساد ساء: فهرس الأعلام ..... ص: ۸۳۳
إنبات الوصية للإمام علي بن أبي طالب ع		۱۱۸	حدیث الدار ..... ص: ۱۱۷
ترجمه إنبات الوصية للإمام علي بن أبي طالب ع	متن	۴۱۴	ترسانیدت رسول اکرم قوم و خوبشان خود را ..... ص: ۴۱۴
أجتهاد در مقابل نص		۴۰۱	(۵۱) نهی پیغمبر(ص) از پاسخ دادن به ابو سفیان ..... ص: ۳۹۸

عمر و ابی بکر، و بین عثمان و عبد الرحمن بن عرف، و بین الزبیر و عبد الله بن مسعود، و بین عبیده بن الحارث و بلال، و بین مصعب بن عمیر و سعد بن ابی وقاص، و بین ابی عبیده بن الجراح و سالم مولی ابی حذیفة، و بین حمزة بن عبد المطلب و زید بن حارثة الكلبي (راجع سيرة ابن هشام: ۱۵۰-۴ المحبر ۷۶-۱۷۰ البلاذري: ۱۳۷-۱) يقول لعلي عليه السلام:

و قد قتل علي عليه السلام من بني عبد الدار كل من رفع لواء قریش في وجه رسول الله عليه وآله، فبلغوا بضعة عشر، و روي أن بعضهم قتلهم عمه حمزة بن عبد المطلب! قال ابن هشام في: ۳۵۸۷، واصفاً حميس أبي سفیان و زوجته لبني عبد الدار في أحد: قال أبو سفیان لأصحاب اللواء من بني عبد الدار يحرضهم بذلك على القتال: يا بني عبد الدار إنكم قه و ليتم لواءنا يوم بدر، فأصابتنا ما قه رأيت، و إنما يؤتى الناس من قبل رأيتهم، إذا زالت زلوا، فلما أن تكفونا لواءنا، و إما أن تخلوا بيننا و بينه فنكفيكموه! قهّموا به و تواعدوه، و قالوا: نحن نسلم اليك لواءنا!! ستعلم غداً إذا التقينا كيف نصنع! و ذلك أراد أبو سفیان.

قطعه فیلم مربوط به آیات، اطلاعات مربوط به نسخه شناسی، کتاب شناسی و مؤلف شناسی.

گزارش آماری نتیجه جست و جوی ترکیبی

نرم افزار جامع تفاسیر نور شامل ۴۹۶ عنوان کتاب در ۲۱۹۲ جلد می باشد که در ۲۱۸ عنوان از آنها ۱۱۳۹ پاسخ در باره «حمزه بن عبدالمطلب» یافت شد که در ۲۱ کتاب به زبان فارسی و ۱۹۶ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان پاسخها، کتابهای: بحار الانوار علامه مجلسی با ۱۴۲ مورد، تفسیر مبهمات القرآن با ۲۴ مورد، الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور با ۲۲ مورد بیشترین نتیجه را به خود اختصاص داده اند.

نام نرم افزار	تعداد کتابها	تعداد کتابهای مورد استناد	تعداد کتابهای فارسی	تعداد کتابهای عربی	فراوانی پاسخها
جامع تفاسیر نور ۳	۴۹۶	۲۱۸	۲۱	۱۹۶	۱۱۳۹

۵. نرم افزار جامع فقه اهل البيت - نسخه ۲

برنامه جامع فقه اهل البيت (ع) - نسخه ۲، شامل ۱۲۴۸ عنوان کتاب در بیش از ۳۰۰۰ جلد می باشد که بستر را برای پژوهش در زمینه فقه شیعه را برای علاقه مندان فراهم نموده است.

ایجاد میزهای پژوهشی و مدیریت آنها، ارائه متون کتابها با قابلیت های پژوهشی فراوان، جست و جوی متنوع در بخش های مختلف برنامه، ارائه آیات الأحكام مربوط به ۴۹ باب از ابواب اصلی فقه و اتصال آنها به کتاب های فقهی، ارائه ۱۴۳ قاعده فقهی و اتصال آنها به عناوین ابواب مرتبط در کتاب های فقهی، ارتباط بین متن ها با شروح، حواشی و ترجمه های آنها (۳۵۰ عنوان کتاب و ۱۵۰۰ جلد)، ارتباط متن ها با قرآن، آیات الأحكام، شروح، حواشی، ترجمه ها و لغت نامه ها،

تفکیک متون کتاب‌ها در قالب ۶۲ باب اصلی فقه، بخشی از امکانات و قابلیت‌های پژوهشی و فنی این برنامه می‌باشند.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه، شامل ۱۲۴۹ عنوان کتاب در بیش از ۳۰۰۰ جلد می‌باشد که در ۱۴۴ عنوان از آنها، ۳۲۹ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزة بن عبدالمطلب» قابل مشاهده است. این نتایج، در ۸ کتاب به زبان فارسی، و ۱۳۶ کتاب به زبان عربی موجود است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: بحار الأنوار با ۱۳ مورد، مرآة العقول فی شرح اخبار الرسول با ۱۲ مورد، تاج العروس من جواهر القاموس با ۱۱ مورد، منتهی المطلب فی تحقیق المذهب، الوافی، «مستدرک الوسائل و مستنبط الوسائل» و معجم رجال الحدیث هر کدام با ۱۰ مورد، بیشترین نتیجه را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم‌افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
جامع فقه اهل‌البیت ۲	۱۲۴۹	۱۴۴	۸	۱۳۶	۳۲۹

۶. نرم‌افزار جغرافیای جهان اسلام - نسخه ۲

نرم‌افزار جغرافیای جهان اسلام ۲، مجموعه‌ای از منابع کهن و جدید تا دوره قاجار است که شامل شناخت مسالک (راه‌ها)، ممالک (شهرها)، مزارات دانشمندان و علما، سفرنامه‌ها، معجم جغرافیایی و نقشه‌ها می‌باشد.

همانگسازای جای‌ها با فرمت تخصصی، ارائه نقشه و قابلیت لینک جای‌ها با نقشه‌ها، از ویژگی‌های این نرم‌افزار به شمار می‌رود.

پژوهش‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

شناخت نرم‌افزارها و پایگاه‌های اینترنتی مرکز نور در زمینه مورد نظر و آگاهی از میزان اطلاعات موجود آنها در موضوع مقاله، دسته‌بندی و عرضه اطلاعات به دست آمده از نرم‌افزارها و پایگاه‌های مختلف جهت ارزش‌گذاری و استفاده پژوهشگران، تسهیل دسترسی پژوهشگران به اطلاعات در زمینه مورد نظر و افزایش سرعت و دقت پژوهش‌های تاریخی با توجه به شناخت منابع و نرم‌افزارها و پایگاه‌های معرفی شده در مقاله، مقایسه اطلاعات موجود در نرم‌افزارهای رشته‌های گوناگون علمی و پایگاه‌های اینترنتی با یکدیگر از زوایای مختلف، در شمار ویژگی‌های این نوشتار است.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه، شامل ۴۱۴ عنوان کتاب می‌باشد که در ۸۸ عنوان از آنها، ۴۱۵ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزه بن عبدالمطلب» یافت شد. این نتایج، در ۱۳ کتاب به زبان فارسی، و ۷۵ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: تایخ مدینه دمشق با ۸۶ مورد، العقد الثمین فی تاریخ البلد الامین با ۲۳ مورد و وفاء الوفا بأخبار دار المصطفی با ۱۸ مورد، بیشترین نتایج را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم‌افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
جغرافیای جهان اسلام ۲	۴۱۴	۸۸	۱۳	۷۵	۴۱۵

۷. نرم‌افزار دانشنامه تاریخ تشیع

دانشنامه تاریخ تشیع، مجموعه اطلاعات ارزنده‌ای در باره مذهب تشیع و فعالیت‌های شیعیان از زمان پیدایش این مذهب تا قرن حاضر می‌باشد. بررسی پیدایش و فراز و نشیب تشیع، جایگاه فرهنگی و تمدنی شیعیان و حیات سیاسی - اجتماعی آنان در ادوار مختلف تاریخی، از خلال منابع معتبر، از رسالت‌های مهم این نرم‌افزار است.

ارائه ۳۰۰ عنوان از مهم‌ترین کتاب‌های مرتبط با تاریخ تشیع، حدود ۱۲۰۰ مقاله تخصصی، دسته‌بندی اطلاعات ۱۲۰ جلد از کتاب‌های برنامه به صورت تخصصی و منظم در یک درخت با بیش از ۴۰۰۰۰ ارجاع، شرح حال مشاهیر و دانشمندان شیعی با بیش از ۵۰۰۰۰ ارجاع متنی، ارائه بیش از ۴۰۰ نقشه تخصصی تاریخ تشیع و قریب ۳۰۰ تصویر از علما و دانشمندان طراز اول تشیع، از امکانات کاربردی این برنامه است.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه شامل ۳۰۰ عنوان کتاب می‌باشد که در ۴۴ عنوان از آنها، ۱۰۴ پاسخ برای جست‌وجو در مورد «حمزه بن عبدالمطلب» یافت شد. این نتایج، در ۱۲ کتاب به زبان فارسی، و ۳۲ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: اعیان الشیعة با ۲۶ مورد، الدرجات الرفیعة فی طبقات الشیعة و التشیع المصری الفاطمی هر کدام با ۶ مورد، بیشترین نتایج را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم‌افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
دانشنامه تاریخ تشیع	۳۰۰	۴۴	۱۲	۳۲	۱۰۴

۸. نرم افزار رجال شیعه

برنامه کتابخانه رجال شیعه، متن حدود ۱۰۰ عنوان از منابع و تألیفات مهم علم رجال در بیش از ۵۰۰ جلد همراه با قابلیت‌های متنوعی جهت جست‌وجو و انجام پژوهش‌های گوناگون را در دسترس کاربران قرار داده است.

نمایه‌زنی بر متن، ثبت نظرات شخصی کاربر در باره مطالب کتب، رنگی کردن متن‌های منتخب و انتخاب عنوان برای آنها، مقایسه بین دو متن، جست‌وجوهای متنوع، فرهنگ اعلام، لغت‌نامه و یادداشت، بخشی از امکانات این برنامه است.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه، شامل ۱۰۰ عنوان کتاب می‌باشد که در ۳۱ عنوان از آنها، ۱۴۹ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزة بن عبدالمطلب» یافت شد. این نتایج، در ۱ کتاب به زبان فارسی و ۳۰ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: تنقیح المقال فی علم الرجال (الطبعة الحديثة) با ۲۵ مورد، بهجة الآمال فی شرح زبدة المقال با ۱۳ مورد، و مستدرکات علم رجال الحدیث با ۱۰ مورد، بیشترین نتایج را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم‌افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
رجال شیعه	۱۰۰	۳۱	۱	۳۰	۱۴۹

۹. نرم‌افزار سیره معصومان (ع)

برنامه سیره معصومان (ع)، در بردارنده مهم‌ترین کتاب‌های مربوط به تاریخ زندگانی و سیره چهارده معصوم (ع) می‌باشد.

ارائه ۴۴۵ عنوان کتاب به زبان عربی، فارسی و انگلیسی، نمودار درختی زندگانی معصومان (ع) در هفت محور اصلی و چندین محور فرعی از میان ۲۳۴ عنوان کتاب و بیش از ۵۰۰۰۰ واژه غیر تکراری، ارائه گاهشمار رخدادها و حوادث از ولادت پیامبر تا پایان عصر غیبت صغری (سال ۳۲۹ق)، بر اساس تاریخ هجری قمری، هجری شمسی و میلادی، و ارائه تبارنامه سادات طالبین از میان چهار عنوان کتاب مهم انساب به صورت مشجر، بخشی از قابلیت‌های این برنامه به شمار می‌رود.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این نرم‌افزار، شامل ۴۲۱ عنوان کتاب است که در ۲۳۸ عنوان از آنها، ۱۸۱۲ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزة بن عبدالمطلب» یافت شد. این نتایج، در ۵۰ کتاب به زبان فارسی، و ۱۸۸ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: بحار الأنوار با ۸۵ مورد، إحقاق الحق و إزهاق الباطل با ۶۲

مورد، الطبقات الكبرى با ۵۱ مورد و سبل الهدى والرشاد با ۵۰ مورد، بیشترین نتایج را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
سیره معصومان(ع)	۴۲۱	۲۳۸	۵۰	۱۸۸	۱۸۱۲

۱۰. نرم‌افزار کتابخانه تراث اسلامی - نسخه ۳

نرم‌افزار تراث ۳، شامل ۳۸۵ عنوان از کتاب‌های مربوط به فرهنگ، ادب، و علوم مسلمانان است که مطالب مندرج در آن، حاوی گزارش‌های ادبی، تاریخی، حدیثی، اخلاقی، حکمت و فکاهه می‌باشد. دامنه محتوایی برنامه، شامل کتاب‌هایی است که در شمار کتب متون می‌باشد و به لحاظ دامنه زمانی، کتاب‌های قدما را پوشش می‌دهد و به کتاب‌ها و پژوهش‌های جدید نپرداخته است.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه، شامل ۳۸۵ عنوان کتاب می‌باشد که در ۶۶ عنوان از آنها، ۱۶۷ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزة بن عبدالمطلب» یافت شد. این نتایج، در ۱ کتاب به زبان فارسی، و ۱۶۶ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: نهاية الأرب فی فنون الأدب با ۳۶ مورد، الأغانی ۱۰ مورد، دیوان حسان بن ثابت و کتاب نسب قریش هر کدام با ۶ مورد، بیشترین پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

The screenshot shows the 'Turaath Al-Islami' software interface. The search results are displayed in a table with columns for 'عنوان کتاب' (Book Title), 'تعداد' (Count), and 'مفصلة' (Details). The results include titles like 'تفسير القرآن في شعر العرب' (1), 'تفسير القرآن الكريم' (1), 'تفسير مقاتل بن سليمان' (1), 'تفسير القمي' (8), 'تفسير الحبري' (3), 'تأويل مشكل القرآن' (1), 'التفسير المنسوب إلى الإمام الحسن بن علي العسكري عليه السلام' (1), 'تفسير القرآن العزيز المسمى بتفسير عبدالروان' (3), and 'تفسير يحيى بن سلام التيمي البصري القيرواني' (1).

Below the table, there is a text block in Persian that reads:

قال: نعم، أما سمعت حمزة بن عبد المطلب وهو يمدحه عليه السلام:
 (۳) حمزة بن عبد المطلب: بن هاشم، أبو عماره، من قريش، عم رسول الله صلى الله عليه وسلم وأحد صناديد قريش، ولد في مكة سنة (۵۴) ق. ه الموافق (۵۶۱) م، و نشأ فيها، و كان أعز قريش و أشدها شكيمة، و لما ظهر الإسلام تردد في اعتناقه، ثم علم أن أبا جهل نعتز لنبي صلى الله عليه وسلم و نادى منه، فضده الحمزة و هزبه و أظهر إسلامه، فصارت العرب: اليوم عز محمد و إن حمزة سيمعه، و كانوا عن بعض ما كانوا يسبون به إلى المسلمين، و هاجر حمزة مع النبي صلى الله عليه وسلم إلى المدينة، و شهد معركة بدر و غيرها، قال المدائني: أول نداء عقده رسول الله صلى الله عليه و سلم كان لحمزة، و كان شعار حمزة في الحرب: ريشة نعام يضمها على صدره، و لما كان يوم بدر قاتل بسيفين، و فعل الأفاعيل، استشهد الحمزة في معركة أحد سنة (۳) ه الموافق (۶۲۵) م و انقض غيبه. (انظر: أسد الغابة، و الإحصاء: و حمة الضمور: ۶- ۱۶۴، و تاريخ الإسلام: ۶۱، ۹۹، و الأعلام:
 قال: نعم، أما سمعت حمزة بن عبد المطلب يمدحه صلى الله عليه و سلم:
 (۳) حمزة بن عبد المطلب: سبق التعريف عنه في رقم ۳۸.
 قال: نعم، أما سمعت حمزة بن عبد المطلب وهو يقول:
 (۳) حمزة بن عبد المطلب: سبق التعريف عنه في رقم ۳۸.
 في الدر المنثور: ج ۶، ص ۱۴۴: أخرج ابن مردويه عن أبي الحمراء و حبة العزني قالا: أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم أن تفتح الأبواب التي في المسجد فشق عليهم، قال حبة أبي لائل إلى

نام نرم افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
تراث اسلامی ۳	۳۸۵	۶۶	۱	۱۶۶	۱۶۷

۱۱. نرم‌افزار کتابخانه کلام اسلامی - نسخه ۱,۲

نرم‌افزار کتابخانه کلام اسلامی ۱,۲، متن ۶۶۰ عنوان کتاب از قرن دوم تا زمان حاضر در موضوع کلام اسلامی به زبان‌های عربی، فارسی و انگلیسی را در اختیار کاربران خود قرار داده است.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این برنامه، شامل ۶۶۰ عنوان کتاب در بیش از هزار جلد می‌باشد که در ۱۵۱ عنوان از آنها، ۶۶۲ پاسخ برای جست‌وجو در باره «حمزة بن عبدالمطلب» یافت شد. این نتایج، در ۳۷ کتاب به زبان فارسی و ۱۱۴ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: بحار الأنوار با ۷۱ مورد، شرح نهج البلاغة ابن ابی‌الحدید با ۴۵ مورد و دلائل النبوة با ۲۸ مورد، بیشترین نتایج را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم افزار	تعداد کتاب‌ها	تعداد کتاب‌های مورد استناد	تعداد کتاب‌های فارسی	تعداد کتاب‌های عربی	فراوانی پاسخ‌ها
کتابخانه کلام اسلامی ۱,۲	۶۶۰	۱۵۱	۳۷	۱۱۴	۶۶۲

۱۲. نرم‌افزار نور السیره - نسخه ۲

برنامه نور السیره ۲، شامل متن ۸۴ عنوان کتاب تاریخی در ۴۱۰ مجلد می‌باشد. ارائه اطلاعات ۸ عنوان از مهم‌ترین کتاب‌های تاریخی در قالب‌های هفتادگانه تحت عنوان «تاریخ‌نامه»، اطلاعات کتاب جمهره أنساب العرب به صورت مشجر، ۵۷ نقشه مربوط به مهم‌ترین حوادث تاریخ اسلام و ۱۰۱ تصویر از اماکن تاریخی، قرآن، لغت‌نامه، دو محیط کاربری مجزا، مبدل تقویم و مقایسه بین کتب، بخشی از امکانات این برنامه است.

گزارش آماری نتیجه جست‌وجوی ترکیبی

این نرم‌افزار، شامل ۸۴ عنوان کتاب در ۴۱۰ مجلد است که در ۵۴ عنوان از آنها، ۷۳۴ پاسخ در بخش «کتابخانه» و ۲۱۵ پاسخ در بخش «تاریخ‌نامه» در باره جست‌وجو برای «حمزة بن عبدالمطلب» یافت شد. این نتایج، در ۱۴ کتاب به زبان فارسی، و ۴۱ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان نتایج جست‌وجو، کتاب‌های: الطبقات الکبری و ترجمه آن با ۸۵ مورد، السیره النبویة و ترجمه آن با ۶۸ مورد، المغازی و ترجمه آن با ۵۵ مورد، و سبل الهدی با ۴۹ مورد، بیشترین پاسخ‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

نام نرم افزار	تعداد کتابها	تعداد کتابهای مورد استناد	تعداد کتابهای فارسی	تعداد کتابهای عربی	فراوانی پاسخها
نور السیره ۲	۸۴	۵۴	۱۴	۴۱	۹۴۹

۱۳. نرم افزار مقتل الحسين (ع)

برنامه فوق، شامل متن ۱۰۱ عنوان کتاب مربوط به قیام سیدالشهداء(ع) است که در ۷ عنوان تخصصی دسته بندی شده است. ارائه گزینشی مطالب ۳۷ عنوان از کتابهای مهم عمومی تاریخی و نگارخانه برنامه شامل: مقتل خوانی، اشعار، زیارات، تصاویر و نقشه ها، سخنرانی و مداحی و جست و جوی صوتی، از امکانات و قابلیت های این برنامه است.

گزارش آماری نتیجه جست و جوی ترکیبی

این برنامه، شامل ۱۰۱ عنوان کتاب می باشد که در ۲۴ عنوان از آنها، ۶۸ پاسخ برای جست و جو در باره «حمزه بن عبدالمطلب» یافت شد. این نتایج، در ۶ کتاب به زبان فارسی، و ۱۸ کتاب به زبان عربی قابل مشاهده است.

در میان نتایج جست و جو، کتابهای: الإستیعاب فی معرفة الأصحاب با ۱۶ مورد، موسوعة الإمام الحسين (ع) با ۱۳ مورد و کتابهای مقتل الحسين (ع) و ذخیره الدارين فیما يتعلق بمصائب الحسين (ع) هر کدام با ۴ پاسخ، بیشترین نتایج را به خود اختصاص داده اند.

نام نرم افزار	تعداد کتابها	تعداد کتابهای مورد استناد	تعداد کتابهای فارسی	تعداد کتابهای عربی	فراوانی پاسخها
مقتل الحسين ع	۱۰۱	۲۴	۶	۱۸	۶۸

دسته‌بندی مطالب نرم‌افزارها

پس از بررسی ۵۲۸۱ کتاب در ۱۳ نرم‌افزار از تولیدات مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، با ۷۷۴۱ پاسخ به صورت جست‌وجوهای ماشینی و بررسی نتایج به صورت دستی، مهم‌ترین عناوین مربوط به حضرت حمزه(ع) در عناوین زیر استخراج شد:

* احوال شخصی

مشمول بر: نام و نسب، القاب و کنیه، خانواده (همسر و دختر)، نسبت با پیامبر(ص)، حمایت حمزه از پیامبر بعد از آزار ایشان توسط مشرکان قریش، حمزه یکی از حواریون پیامبر، سنّ وی و مقایسه آن با سنّ پیامبر(ص)، اسلام آوردن حمزه، پذیرش سرپرستی طالب بن ابی طالب، شعر گفتن حمزه و هم‌پیمانان حمزه.

* حمزه در آیات قرآن

برخی از آیات سوره‌های زیر، در باره حمزه بن عبدالمطلب نازل شده است:

فجر، مائده، حج، بقره، آل عمران، نساء، شعراء، عنکبوت، شوری، توبه، احزاب، جائیه، محمد، حجرات، عبس، انعام.

* حمزه در کلام پیامبر(ص) و دیگران

شامل مباحثی چون: خبر جبرئیل در باره حمزه، سخن پیامبر(ص) در فضیلت حمزه، سخن پیامبر در باره مقام حمزه در بهشت، سخن پیامبر در باره افضل الشهداء بودن حمزه، روایت از امام سجاد(ع) در باره حمیت و غیرت حمزه و مقام او در بهشت، نام حمزه بر پایه عرش الهی، سوار بودن حمزه بر شتر عضبای پیامبر در قیامت، سخن پیامبر در باره حمزه به‌عنوان محبوب‌ترین عمویش، زیارت قبر حمزه توسط امام صادق(ع) و سلام بر وی، خبر سلمان در باره فضیلت حمزه، خواب دیدن پیامبر(ص) عمویش حمزه و جعفر را و سؤال از آنها در باره بهترین اعمال.

* هجرت به مدینه

مشمول بر مطالبی چون: ایجاد برادری بین حمزه و زید بن حارثه توسط پیامبر، حضور سلمی همسر حمزه در عروسی حضرت فاطمه(س)، افتخار مهاجران به حمزه در بحث با انصار در مدینه، گفت‌وگوی پیامبر با حمزه در باره ماجرای سدّ الأبواب.

* شرکت در جنگ‌ها

در این باره می‌توان به این مباحث اشاره کرد: شجاعت و دلاوری حمزه، اولین لواء برای حمزه، سربیه حمزه، شرکت حمزه در جنگ بدر، شرکت حمزه در جنگ احد و نقش وی در این جنگ، پرچمداری حمزه در غزوه ابواء و ذات العشیره و بنی قینقاع، و نیز قتل عفیف بن ابی العاص به دست حمزه اشاره نمود.

* شهادت

شامل: شهادت حمزه در جنگ احد و مُثله شدن جنازه وی به دستور هند، اولین شهید مسلمانان در احد که پیامبر بر جنازه وی نماز خواند، لقب «سید الشهداء» برای حمزه و سنّ وی هنگام شهادت.

* پس از شهادت

مشمول بر مطالبی مانند: کفن شدن حمزه توسط پیامبر، دفن حمزه، هفت تکبیر پیامبر(ص) در نماز بر پیکر حمزه، ناراحتی شدید و گریه پیامبر پس از شهادت حمزه، توصیه پیامبر برای عزاداری پس از شهادت حمزه، ممانعت پیامبر از دیدن جنازه حمزه توسط صفیه، سخن پیامبر(ص) در جنگ احد

جستجوی: حمزه بن عبد المطلب

تاریخ جستجو: دامنه همه کتابها بیشتر

حمزه بن عبد المطلب

کروه بندی: ۳

عنوان کتاب	تعداد
جمهرة النسب	۶
نسب معد و الیمن الکبیر	۴
الخطبات الکبری (الخطبة الخامسة من الصحابة)	۵۸
طبقات فحول الشعراء	۶
کتاب نسب قریش	۵
فضائل الصحابة	۳
المحبر	۸

یا حمزة احتسبی خالک حمزة بن عبد المطلب / محمد بن عبد الله بن جعفر، (۸)، ۱۹۱.

و زوج رسول الله من سلمة بن أبي سلمة أمامة بنت حمزة بن عبد المطلب بن هاشم، و هي التي اختصم فيها علي و جعفر و زيد بن حارثة حين أخرجت من مكة. كل واحد منهم يسأل أن تكون عنده. ففضى بها رسول الله من لجعفر بن أبي طالب. لأن خالتها أسماء بنت عميس الخثعمية كانت عنده.

يقول رسول الله من ذلك. لأن سلمة بن أبي سلمة هو زوج رسول الله من أم سلمة. و ولي ذلك دون غيره من أهل بيتها. فرأى رسول الله من أنه قد جزاه بما صنع حين زوجه ابنة عمه حمزة بن عبد المطلب.

حمزة بن عبد المطلب: ۴۵۷، ۵۸

فولد عبد المطلب بن هاشم: عبد الله، أبو رسول الله - صلى الله عليه و سلم - و أبا طالب و اسمه عبد مناف؛ و الزبير؛ و أم حكيم البيضاء، و هي التي

در حال جستجو...

پس از شهادت حمزه در باره جهنم نرفتن وی، شکایت پیامبر به خدا پس از شهادت حمزه، ساختن تسبیح از تربت مزار حمزه توسط حضرت فاطمه(س)، دادن ترکه حمزه به دخترش توسط پیامبر، زیارت نامه حمزه، و شعر حسان بن ثابت در سوگ حمزه.

* سخن پایانی

پس از این بررسی های فوق، روشن شد آنچه در تولیدات مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی، اعم از مقالات پایگاه های اینترنتی یا منابع و متون نرم افزارها، در باره حضرت حمزه(ع) منعکس شده، غالباً بیانگر ویژگی های مثبت شخصیتی و تلاش های ایشان در حمایت از رسول خدا(ص) و دین اسلام است که به مهم ترین نکات مطرح شده در آنها اشاره نمودیم.

اما شبهه های که با توجه به بررسی جمیع روایات و گزارش های تاریخی، سنخیتی با شخصیت ارزشمند و بزرگ حضرت حمزه(ع) نداشته و در برخی از نرم افزارها (تراث، جامع الأحادیث و جامع التفاسیر) در باره ایشان مطرح شده، اتهامی است که در باره شراب خواری به حضرت حمزه(ع) بیان گردیده است.

این روایت، در منابع شیعی(۱) که قدیمی ترین آنها تفسیر عیاشی (م. ۳۲۰ق) است و برخی منابع بعدی(۲) نیز که تصریح به نقل روایت از آن کتاب نموده اند، به صورت ضعیف و مرفوع از طریق هشام بن سالم (م. ۱۸۳ق) از امام صادق(ع) نقل شده است:

«عن هشام بن سالم عن أبي عبد الله قال: سمعته يقول بينما حمزة بن عبد المطلب (ع) و أصحاب له على شراب لهم يقال له السكركة، قال: فتذاكروا الشريف فقال لهم حمزة: كيف لنا به فقالوا: هذه ناقة ابن أخيك على، فخرج إليها فنحرها، ثم أخذ كبدها و سنامها فأدخل عليهم، قال: و أقبل على فأبصر ناقته فدخله من ذلك، فقالوا له: عمك حمزة صنع هذا، قال: فذهب إلى النبي (ص) فشكا ذلك إليه...»

روایت ذکر شده با اختلافاتی در محتوا و متن روایت، در منابع اهل سنت(۳) که قدیمی ترین آنها صحیح بخاری (م. ۲۵۶ق) است، از طرق زهری از امام سجاد(ع) نقل شده است.(۴)

در مورد اعتبار روایات زهری در میان علمای شیعه و اهل سنت، نظریات متفاوتی وجود دارد. برخی از علمای شیعه، از زهری با تعابیری چون عدو و دشمن اهل بیت (ع) و ناصبی و حتی کافر یاد می‌کنند (۵) و برخی هم او را شیعه و رازدار امام سجاد (ع) می‌دانند. (۶) عده دیگری از عالمان شیعی هم زهری را فردی عامی و متوسط به حساب آورده‌اند. (۷)

در میان دانشمندان اهل سنت نیز با اینکه اکثریت آنها ابن زهری را ستایش و توثیق کرده‌اند، (۸) ولی برخی نیز در مقابل، وی را به علت خدمت به دستگاه مروانی، قبول هدایا و مسئولیت در دربارشان بی‌شخصیت، ناصالح، سرباز امویان، دستمال و ابزار دست حاکمان خوانده‌اند. (۹) برخی وی را از مخالفان علی بن ابی طالب (ع) می‌دانند. (۱۰)

پاسخ این شبهه و اتهام، در برخی از منابع موجود در نرم‌افزارها، از جمله نرم‌افزار دانشنامه تاریخ تشیع، موجود می‌باشد. (۱۱)

نتیجه

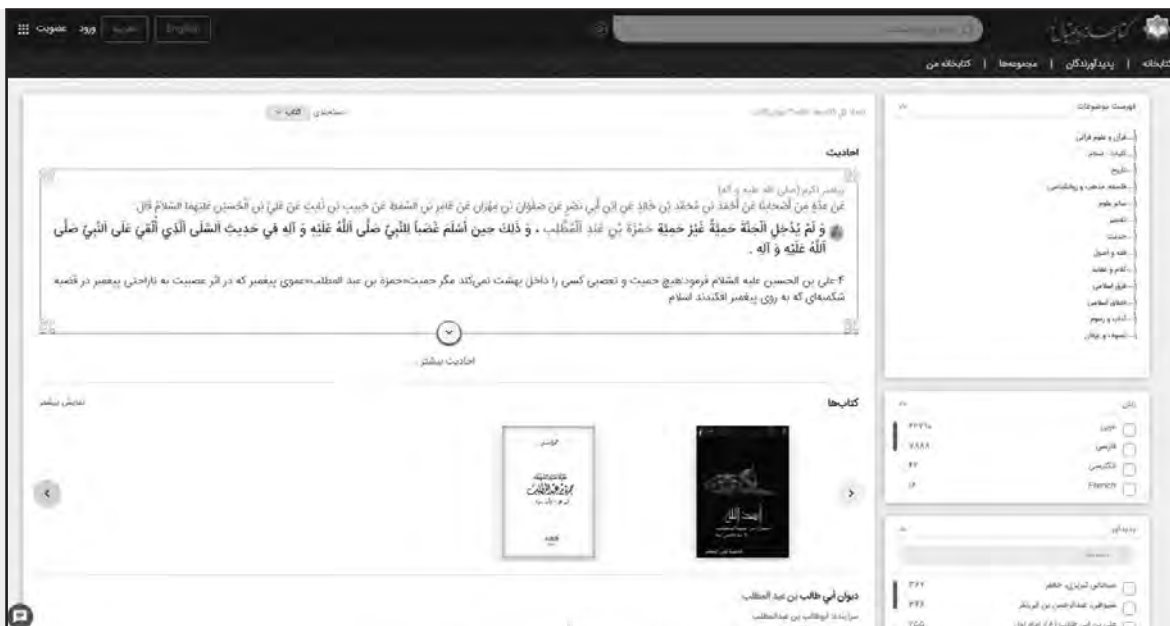
پس از بررسی محتوای پایگاه‌های اینترنتی و برنامه‌های نرم‌افزاری مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی و استخراج جداول آماری و مقایسه آنها با یکدیگر، نتایج زیر به دست آمد:

۱. در میان نرم‌افزارهای بررسی شده، اطلاعات دو نرم‌افزار «سیره معصومان (ع)» و «نور السیره ۲» در باره حمزه بن عبدالمطلب، به صورت موضوعی، منسجم، دسته‌بندی شده و پژوهش محور از منابع معتبر و متون کهن ارائه شده است و اطلاعات باقی نرم‌افزارها با جست‌وجوی لفظی و به صورت غیرمنسجم در دسترس است.

در قسمت زندگی‌نامه نرم‌افزار «سیره معصومان (ع)» و در بخش «فهرست گزینشی»، مطالب موجود در باره حمزه بن عبدالمطلب (ع) به شکل یکجا در اختیار کاربر قرار دارد و در قسمت «تاریخ‌نامه» نرم‌افزار نور السیره ۲ نیز می‌توان مطالب دسته‌بندی شده‌ای را ذیل عنوان حمزه بن عبدالمطلب مورد مطالعه قرار داد.

۲. هرچند اکثر نرم‌افزارهای بررسی شده به صورت موضوعی تولید شده است، ولی با توجه به

وجود منابع مشترک در برخی از نرم‌افزارها، دقت در گونه‌شناسی اطلاعات و برشمردن تفاوت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ ولی در باره رویکرد کلی و نگاه کلان نرم‌افزارها، می‌توان به نکاتی اشاره کرد؛ نرم‌افزارهای تاریخی و جغرافیایی همچون: «تاریخ ایران» و «سیره معصومان (ع)»، «نور السیره» و «مقتل الحسین (ع)»، بیشتر به جنبه‌های دنیوی و این جهانی زندگانی و سیره حمزه بن عبدالمطلب پرداخته‌اند؛ ولی نرم‌افزارهای روایی همچون «جامع الأحادیث»، به وجوه فرا دنیوی زندگی حمزه بن عبدالمطلب نیز پرداخته‌اند

گونه‌های اطلاعاتی برخی از منابع و قابل استفاده بودن محتوای آنها در چند موضوع، همچون کتاب بحار الأنوار که در نرم‌افزارهای تاریخی و تفسیری و حدیثی و کلامی و چند نرم‌افزار دیگر موجود می‌باشد، تعدادی از منابع و متون در چند نرم‌افزار مورد استفاده قرار گرفته است و می‌توان آنها را «منابع مشترک» نامید.

در این میان، سه کتاب: بحار الانوار، تاریخ مدینه دمشق و الطبقات الكبرى، بیشترین آمار پاسخ‌های مرتبط با حمزه بن عبدالمطلب (ع) را در میان نرم‌افزارهای مرکز نور به خود اختصاص داده‌اند.

اشتراک و هم‌پوشانی مطالب مربوط به وقایع صدر اسلام و رویدادهای زندگی برخی از امامان، باعث شده است که به طور مثال، در دو نرم‌افزار «سیره معصومان(ع)» و «نور السیره ۲»، تعداد ۲۳ منبع به صورت مشترک در این دو نرم‌افزار مورد استفاده قرار گرفته باشند که البته نوع نگاه و استخراج و دسته‌بندی‌های پژوهشی در این دو برنامه، در برخی از موارد متفاوت و کارکردهای متنوعی دارند.

۳. اشتراک تعدادی از منابع در نرم‌افزارهای مختلف، باعث اشتراک پاسخ‌ها در پاره‌ای از جست‌وجوها می‌گردد و در نظر قرار دادن نتایج جست‌وجو در یکی از نرم‌افزارها و حذف و پالایش منابع مشترک در نتایج جست‌وجوی سایر نرم‌افزارها، موجب کاهش آمار فراوانی پاسخ‌ها خواهد شد که با تجمیع منابع نرم‌افزارها در یک نرم‌افزار واحد، این نتیجه قابل حصول خواهد بود.

۴. اکثر منابع و متون موجود در نرم‌افزارها و مقالات منتشرشده در پایگاه‌ها، نسبت به حمزه بن عبدالمطلب (ع) رویکرد و دیدگاه مثبتی را ارائه کرده‌اند و شخصیت و اقدامات او را در حمایت از رسول خدا(ص) و دین اسلام و تلاش‌های وی را در مبارزه با دشمنان اسلام، مورد ستایش و تمجید قرار داده‌اند.

۵. وجود منابع مشترک در برخی از نرم‌افزارها، دقت در گونه‌شناسی اطلاعات و برشمردن تفاوت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ ولی در باره رویکرد کلی و نگاه کلان نرم‌افزارها، می‌توان به نکاتی

اشاره کرد؛ نرم‌افزارهای تاریخی و جغرافیایی همچون: «تاریخ ایران» و «سیره معصومان(ع)»، «نور السیره» و «مقتل الحسین(ع)»، بیشتر به جنبه‌های دنیوی و این جهانی زندگانی و سیره حمزه‌بن‌عبدالطلب پرداخته‌اند؛ ولی نرم‌افزارهای روایی همچون «جامع الأحادیث»، به وجوه فرا دنیوی زندگی حمزه‌بن‌عبدالطلب نیز پرداخته‌اند. روایاتی را که از پیامبر خدا(ص) و برخی امامان معصوم(ع) در باره مقام و منزلت حمزه در بهشت و نزد خداوند مطالبی نقل شده، می‌توان در این برنامه مورد مطالعه و بررسی قرار داد.

سنخ اطلاعات و رویکرد کلی نرم‌افزار «جامع تفاسیر» نیز پرداختن به آیاتی است که بنا بر نظر مفسران به‌صورت اختصاصی در باره حمزه‌بن‌عبدالطلب نازل شده است یا در باره گروهی نازل شده است که حمزه نیز جزء آن گروه می‌باشد. ■

پی‌نوشت‌ها:

۱. محمدبن‌مسعود عیاشی، تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۳۳۹؛ محمدبن‌حسن طوسی، امالی، ص ۶۵۷؛ شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۵، ص ۳۰۶؛ سید هاشم بحرانی، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۳۵۳؛ علامه مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲۰، ص ۱۱۴؛ سید نعمت‌الله جزائری، کشف الأسرار فی شرح الإستبصار، ج ۳، ص ۵۱۰؛ میرزای نوری، مستدرک الوسائل ومستنبط المسائل، ج ۱۷، ص ۴۹.
۲. شیخ حرّ عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۵، ص ۳۰۶.
۳. محمدبن‌اسماعیل بخاری، الصحيح، ج ۱۰، ص ۳۲۹؛ مسلم‌بن‌حجاج نیشابوری، صحيح مسلم، ج ۱۰، ص ۱۸۰؛ یعقوب‌بن‌سفیان فسوی، المعرفة والتاریخ، ج ۱، ص ۱۱۴؛ ثعلبی نیشابوری، الکشف والبیان، معروف به تفسیر ثعلبی، ج ۲، ص ۱۴۲؛ ابونعیم اصفهانی، حلیة الأولیاء، ج ۳، ص ۱۴۴؛ ابن جوزی، بستان الواعظین، ص ۲۳۹؛ نوبی، نهاية الأرب فی فنون الأدب، به نقل از: صحيح مسلم، ج ۴، ص ۷۸؛ ابن‌کثیر، البداية والنهاية، ج ۳، ص ۴۱۷.
۴. بخاری، الصحيح، ج ۱۰، ص ۳۲۹.
۵. محمدبن‌حسن طوسی، رجال، ص ۱۱۹؛ علامه حلی، خلاصة الأقوال فی معرفة الرجال، ص ۳۹۲؛ ابن‌داود، رجال ابن‌داود، ص ۱۸۴.
۶. وحید بهبهانی، تعلیقة علی منهج المقال، ص ۳۱۳ و ۳۲۹؛ میرزای نوری، خاتمة المستدرک، ج ۴، ص ۳۰۰.
۷. سید ابوالقاسم خویی، معجم رجال الحدیث، ج ۱۷، ص ۱۹۰؛ تستری، قاموس الرجال، ج ۹، ص ۳۲۹ و ۳۳۰.
۸. شمس‌الدین محمد ذهبی، سیر اعلام النبلاء، ج ۵، ص ۳۳۵؛ ابن‌عساکر، تاریخ مدینة دمشق، ج ۵۵، ص ۳۵۱؛ ابن‌حجر عسقلانی، فتح الباری، ج ۱۱، ص ۷۷.
۹. شمس‌الدین محمد ذهبی، میزان الاعتدال، ج ۲، ص ۴۰۴؛ ابن‌عساکر، تاریخ مدینة دمشق، ج ۵۵، ص ۳۷۰.
۱۰. ابن‌ابی‌الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۴، ص ۱۰۲. برای مطالعه بیشتر در باره شخصیت زهری، رک: حیدری‌نسب، علیرضا، «ابن‌شهاب زهری و عداوت اهل‌بیت(ع)»، پژوهش‌های قرآن و حدیث، سال چهل‌وچهارم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۰: ۷۹-۹۹.
۱۱. برای مطالعه نقد روایت بخاری، رک: صالحی نجف‌آبادی، نعمت‌الله، غلو (درآمدی برافکار و عقاید غالیان در دین)، کویر، تهران، ۱۳۸۴ش، ص ۵۷.